

सुधीरीझम

“बाथरूमध्ये आहे” वरून उत्तर आलं. उत्तर ऐकून मी जरा चक्रावलो. नुकतीच आम्हा पुरुषांची पार्टी संपली होती. सौ.चा तिच्या मैत्रिणींवरोबर बाहेर जेवण आणि सिनेमा असा कार्यक्रम होता. तीही परतली होती. बेसमेंटमध्ये पुरुषांनी धुमाकूळ घातला होता, त्याची आवराआवर करत होतो. पेपर प्लेट्स कचन्याच्या डब्यात टाकायच्या होत्या, खाण्याचे जिन्स-भांडीकुंडी वर न्यायची होती. उशीर झाला होता. सौ.ही मदतीला लागली. काही सामान घेऊन ती वर गेली. खाली मी पाण्याचा जग उचलून वर येताना लोणच्याच्या बाटलीचे झाकण साखरेच्या बरणीपाशी दिसले. खालून ओरढून मी सौ.ला विचारले होते, “लोणच्याची बाटली कुठे आहे?” त्याचं हे उत्तर वरून आलं होतं.

“मी लोणचं विचारतोय, साबणाची बाटली नाही” मी परत प्रश्न विचारायचं साहस केलं.

“... बाथरूममध्ये आहे, सांगितलं ना!” परत वरून आरोळी आली. लोणच्याची बाटली बाथरूममध्ये असावी. कोणी नेती असावी? पण विचार करायला वेळ नव्हता. दोन वेळा एवढे स्पष्ट उत्तर आल्यानंतर मला शोधणं भाग होतं.

तिच्या डोक्यातले विचार माझ्या डोळ्यांपुढे चलच्चित्रासारखे धावत होते. “एवढं कसं कळत नाही. स्पष्टपणाची दीक्षा तूच मला दिली होतीस ना? अगदी लग्नापासून. लग्न ठरवताना दुसऱ्या भेटीत आपण गाडीतून फिरायला गेलो होतो. आपल्या वरिष्ठांच्या मते आपलं लग्न ठरलंच होतं, पण माझी संमती आहे याची खात्री करण्यासाठी तू मला विचारलं होतंस - काय माझ्याशी लग्न करणार ना? मी लाजेनं मान खाली घालून मानेनंच उत्तर दिलं होतं. त्याचा उपयोग झाला नाही. ‘अगदी’ हो! हो! मी तुझ्याशी लग्न करायला तयार आहे,’ असं माझ्याकडून अनरोमॅटिक उत्तर वदवून घेतलं होतंस! नुसतं आपण नाही तर दुसऱ्यानंही स्पष्टवक्ता असावं. लग्नानंतर आपलं वन बेडरूम अपार्टमेंट होतं. पाहुणे, येतील त्यांची सोय व्हावी म्हणून दोन बेडरूमचं अपार्टमेंट घ्यावं म्हणून तू मला आग्रह केलास. भाडं

जास्त होतं म्हणून ते मला पटत नव्हतं. पण मी शेवटी कौटुंबिक सौख्यासाठी कवूल झाले. लगेच तू दुसऱ्या बाजूनं वाद घालायला लागलास. पाहुण्यांसाठी काही आपण मोठी जागा घ्यायची नाही आणि पाहुणे असे किती वेळा येणार! आणि आले तरी आपण हे असं राहतो. त्यांना पटलं तर त्यांनी यावं, नाहीतर घेऊ नये.’ माझं तर डोकं फिरायची पाळी आली होती. आणि वर म्हणतोस कसा की ‘मी तुझ्या बाजूनंच विचार करतो आहे!’ स्पष्टपणाचा कहर झाला. कळला तर पाहिजे! आणि सगळ्या गोर्टींना कारण तयार असतं. त्याचं असं आहे, की विरुद्ध बाजूनं विचार केला की सगळे मुद्दे मांडता येतात आणि योग्य निर्णय घेता येतात, मत देता येतं.”

मी विचार करत होतो. मी बाथरूममध्ये लोणच्याची बाटली नेली नव्हती. आमच्या इतर मित्रांनी नक्कीच नेली नसावी. सौ. म्हणते आहे तेव्हा तिनंच ती बाथरूममध्ये नेली असावी. पण त्याचं कारण काय? खचित, लोणच्याच्या खाराचा ओघळ बाटलीच्या बाहेर आला असावा. तिला माहीत आहे की मला बाहेरून बरबटलेली भांडी आवडत नाहीत. म्हणूनच क्लिनेक्स घेऊन तो पुसायला ती बाटली तिनं बाथरूममध्ये नेली असावी आणि घाईत टॉवेल उचलताना ती तिथंच राहन गेली असावी.

तिच्या डोक्यातील माझ्यावरची टीका असहा होत होती. “प्रत्येक वेळी इतका गहन विचार केलाच पाहिजे का? नको तिथं विचार करायची सवयच लागली आहे. मला आवडलेला कपबशीचा तो सेट घेऊ दिला नाही. कारण काय, तर म्हणे कप उचलल्यावर बशीतला चमचा घसरून कपाच्या जागी येतो आणि कप परत बशीत ठेवता येत नाही. तू पाणी घालताना मला ग्लास हातातून टेबलावर ठेवायला लावतोस. लहानपणी आमच्या थोरलीनं पाणी पुरे झाल्यावर हात बाजूला केला आणि तुझ्या अंगावर पाणी सांडलं म्हणून, पण मी लहान आहे का? पण नियम म्हणजे नियम. खाताना सर्व अन्न वर्तमानपत्रावर ठेवायचं म्हणजे काही सांडलं तर पुसावं लागत नाही, गाडीचं पेट्रोल घरी येताना घ्यावं म्हणजे घाईनं कुठे जायचं असेल तर पेट्रोल घेण्यात वेळ घालवावा लागत नाही. शिवाय, उजवीकडच्या गॅस स्टेशनवर गेलं म्हणजे परत बाहेर येणं सोपं जातं. घरात फर्निचर घेताना हीच कथा. हलकं पाहिजे, मजबूत पाहिजे, फार उश्या नसल्या पाहिजेत; मग दिसायला कसंही असलं तरी चालेल! तेच नियम स्वतःच्या कपड्यांबाबत. पोटा-खांद्याला व्यवस्थित बसले की मग रंग, फॅशन आदी दुव्यम. अगदी नाइलाज झाला तर दुकानदाराचा सल्ला घ्यायचा. एवढं कठीण काम नाही. पीएच.डी.च्या ज्ञानाची ह्यावेळी गरज नाही. सरळ बाथरूममध्ये जावं आणि

लोणच्याची बाटली आणावी.”

लोणच्याची बाटली सापडणं महत्त्वाचं होतं. बाथरूममध्ये समोर ती काही दिसेना. परत ती कुठे आहे याचा खुलासा करून घेणं म्हणजे माघार घेतल्यासारखं होतं. एवढ्याशया खोलीमध्ये लोणच्याची बाटली सापडू नये म्हणजे काय? हात हलवत वर गेलो असतो तर ते जन्मभर ऐकावं लागलं असतं आणि ‘विसरलो’ अशी थापही पचली नसती.

ती समोर नसली तरी तिचे विचार माझ्या तळहातासारखे मला माहीत होते. “एवढी साधी वस्तू सापडत नाही त्यात आश्र्य नाही, लहानपणापासूनची सवय आहे. कपाटातील तासभर शोधून न सापडणारं पुस्तक आई एका सेकंदात काढून द्यायची. थोरल्या भावाच्या सावलीत वाढल्यानं, शाळा-कॉलेजात बरोबर असल्यानं शोधण्यासारखे क्लिष्ट आणि कठीण प्रसंग कधी अनुभवले नाहीत. पोळ्यांच्या डब्यातील पोळी सापडत नाही, कारण त्यावर पेपर नॅपकिन ठेवलेला असतो. नेहमीच्या जागेवरचा तांदळाचा डबा सापडत नाही, कारण त्यावर लावलेली चिढी मागे गेलेली असते. लोणच्याच्या बाटलीत तसं काही गूढ नसतं. त्यावर स्पष्ट अक्षरात बेडेडकडर असं लिहिलेलं असतं.”

मी आता हड्डाला पेटलो होतो. कपाटातील टॉवेलच्या घड्या उचलून त्यांच्या खाली बघत होतो. तिथे असण्याचं काही कारण नव्हतं, पण बाथरूम आवरताना धक्का लागू नये म्हणून ठेवली असेल तिथे बाटली. माझी कल्पनाशक्ती ओव्हर-टाइम काम करत होती. शॉवरचा पडदाही बाजूला सारून न्याहाळणी केली होती. टॉयलेटचे झाकण उघडून बघायचा मोह मात्र टाळला. आज माझी काही धडगत नव्हती. तिच्या डोक्यातले विचार मला टोचत होते.

सौ.चे विचार चालू असावेत, “का एवढा वेळ लागतोय? हा प्राणी विसरला की काय? काही सांगता येत नाही. लहानपणी शाळेत शिकलेले बीजगणित, भूमिती व भौतिकशास्त्र यांतील क्लिष्ट फॉर्म्युले लक्षात आहेत, पण काल रात्री खाललेली भाजी लक्षात नसते! आर्किमिडिजचा सिद्धांत शब्दशः पाठ आहे, अऱ्होग्रेंडो नंबरमध्ये तेवीस शून्यं आहेत हे सांगू शकतो, पण विकत आणायला सांगितलेल्या दोन वस्तूंपैकी एक विसरतो! असली निरुपयोगी माहिती डोक्यात भरून जागा उगीच अडवून ठेवली आहे. त्याएवजी सकाळी सांगितलेली दोन कामं लक्षात ठेवून केली तर कल्याण होईल. माझ्या मैत्रिणींनी तुझ्याबरोबर इतकी वर्षं संसार केल्याबद्दल माझं कौतुक करून अभिनंदन केलं होतं.”

मी अविश्रांत झटत होतो. आता एकच जागा बघायची राहिली होती. बेसिनच्या खालचं कपाट उघडलं. लायसॉल, टायलेक्सच्या बाटल्या काढल्या. मागे

साबणाच्या वड्या होत्या. उग्र वास येत होता पण तो लोणच्याचा नव्हता. खरं म्हटलं तर ती बाटली सापडली नसती तर काही बिघडलं नसतं. मला नाहीतरी ते आवडलंच नव्हतं. पण ते लोणचं सौ.च्या आवडीचं होतं. आणि ते मी वर आणावं अशी तिची अपेक्षा होती. माझं अपेक्षेबदलचं तत्त्वज्ञान सौ.ला पटत नसलं तरी चांगलं ज्ञात आहे - अपेक्षा ठेवलीच नाही तर भंग होत नाही. अपेक्षा पूर्ण झाली तर अतिशय आनंद होतो. पण आता हे तत्त्वज्ञान पटवून देण्याची वेळ नव्हती. उशीर झालेला होता. “उद्या सकाळी शोधीन” हे शब्द माझ्या तोंडावर आले होते इतक्यात वरून आरोळी ऐकू आली. खालच्या कपाटाची आदलआपट तिच्या लक्षात आली असावी.

“काय करतो आहेस खाली? मला झोप आली आहे. मी जाते झोपयला.”

“लोणच्याची बाटली शोधतोय. झाकण सापडलंय. साखरेच्या बरणीजवळ होतं. पण बाटली मात्र बाथरूममध्ये सापडली नाही.” मी उत्तरलो.

“बाथरूममध्ये, आणि लोणच्याची बाटली? तिथे कशाला असेल?”

‘किती वेडा आहेस’ हे तिच्या प्रश्नातून कळत होतं. “तूच तर म्हणालीस, मी बाटली कुठे आहे विचारलं तेव्हा.” मी माझा हेका सोडला नाही.

“मी कधी म्हटलं की लोणचं बाथरूममध्ये आहे म्हणून? मी म्हटलं, मी बाथरूममध्ये आहे. मला तुझा आवाज आणि प्रश्न नीट ऐकू येत नव्हता म्हणून मी ते सांगितलं. लोणच्याची बाटली मी केव्हाच वर आणली.” सौ.नं खुलासा केला.

मी सुटकेचा निःश्वास टाकला. खरा समजुतीचा घोटाला झाला होता. उगाच मी माझा उद्धार केला होता. मी मुळात तसा नसेनही. तिच्या डोक्यात असे विचार आलेही नसतील. इतकी वर्ष संसार केल्यावर सौ.ला सुधीरीझमची काही तत्त्वं पटली आहेत, काही आचरणातही आणली आहेत. माझ्या मते, ती एक हुशार स्त्री आहे. माझे गुण पारखून माझ्याशी लग्न करणारी आणि सुधीरीझमची काही तत्त्वं आचरणात आणणारी बाई हुशारच असली पाहिजे! म्हणूनच तिच्या मैत्रिणींनी तिचं अभिनंदन केलं असावं. तिच्या मते, ती एक कर्तवगार बाई आहे. माझ्याशी लग्न करणाऱ्या महिलेला तसं असावंच लागतं.

बेडमध्ये शिरताना ती लाडिकपणे म्हणाली, “म्हणे एम.आय.टी.ची पदवी आहे! तिथे लोणच्याची बाटली कुठे शोधावी हे शिकवत नसावेत!”

“बरं बाबा, कबूल आहे. ‘सेक्रेड हार्ट’चे पदवीधर हुशार असतात.” मी संभाषण थांबवायचा प्रयत्न केला.

“आणि कर्तवगारही असतात.” तिनं माझ्या कबुलीला पुस्ती जोडली.

“झोप! आता उशीर झाला आहे.” मी माझा प्रयत्न चालू ठेवला.
सुधीरीझममध्ये फार सहमत होऊन चालत नाही. ह्या प्रसंगानंतर माझ्या वागणुकीत
एक बदल नक्कीच झाला आहे, मी जेवताना लोणच्याची बाटली काढण्यासाठी
बेसमेंटच्या बाथरूमकडे धाव घेत नाही!



– सु धीर आं बे कर
(‘अम्मा – अमे रिका माता’ या कथासंग्रहातून)